

MUHSİN KIZILKAYA • **Bir Dil Niye Kanar?**

İletişim Yayınları 1495 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 207

ISBN-13: 978-975-05-0784-7

© 2010 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2010, İstanbul

EDITÖR Begüm Güzel

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Dila Güngör

BASKI ve CILT Sena Ofset

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloglu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MUHSİN KIZILKAYA

Bir Dil Niye Kanar?

i l e t i ŝ i m

MUHSİN KIZILKAYA Doğduğum köye, nüfus dairesi çok uzaktı. Onun için hemen yazdırmadılar nüfus kütüğüne. Yıllar sonra başka bir köye göç ettik. Bu köyde de okul yoktu, onun için her gece, evimize gelecek Türkçe bilen bir misafirin yolunu gözledim durdum ki, ona bildiğim birkaç Türkçe kelimeyi söyleyip caka satayım. Buna benzer meraklarımdan olsa gerek, babam beni Hakkâri merkezinde bulunan Yatılı Bölge Okulu'na yazdırdı. Okula alsınlar diye 3 yıl küçülterek yaşımı, kayıtlara 1966 olarak geçirdiler. O okulu hiç sevmedim; soğuktu, her yeri betondu ve öğretmenleri zalimdi. Şakır şakır Türkçe öğretinceye kadar, ağzımızdan burnumuzdan oluk oluk kan getirdiler. Orada iki yıl okudum ve evimizin taşındığı mahallenin ilkokuluna kaçtım. İlkokul dördüncü sınıfta devrimci oldum. Beşinci sınıfta Kürtçe okuyup yazmayı öğrendim DDKO iddianamesine verilen cevaptan. Ortaokul yıllarını devrimci mücadelenin içinde, lise yıllarını da darbenin bize ettiklerini düşünüp okuyarak geçirdim. 1983 yılında İstanbul'a geldim, İÜSBF Kamu Yönetimi Bölümü'ne yazıldım. Okul bitip "yönetecek bir kamu" bulamayınca, 1987 yılında *Güneş* gazetesinde işe başladım ve mürekkep kokusu o gün bugün buluştu her yerime. Sıra-sıyla *Güneş*, *Hürriyet*, *Özgür Gündem*, *Aydınlık* gazetelerinde çalıştım. 1988'de "Barzani Röportajı", 1991'de de "Dünden Yarına Kürtler" incelemesiyle iki defa "yılın gazetecisi" ödülünü aldım. 1993 yılında, gözüm arkada kala kala iş değiştirdim, bir reklam ajansında çalışmaya başladım. Ve yazıyla ilişkiimi, *Express*, *Öküz* dergilerine, *Yeni Gündem*, *Yeni Yüzyıl*, *Radikal İki*, *Star Açık Görüş'e* yazarak sürdürdüm. 2001 yılından beri Beşiktaş Kültür Merkezi'nde çalışıyorum. Şu ana kadar yayımlanmış on kitabım var: *Dünden Yarına Kürtler* (H. Nebiler'le birlikte, 1991, Yurt Yayınları); *Eski Zaman Eşkiyalı* (1991, Sel Yayınları); *Ben Hâlâ Annemin Dilini Kullanamıyorum* (1992, Parantez Yayınları); *İyi Hal Kağıdı* (1994, Parantez Yayınları); *Bende Mahfuz Fotoğraflar* (1997, İletişim Yayınları); *Kayıp Diwan* (2000, İletişim Yayınları); *Gölgeler Çabuk Ölü* (2001, İletişim Yayınları); *Sürgün, Göç ve Ölüm* (2004, İletişim Yayınları); *Kuyruktan Uyruga* (2006, Sel Yayınları); *Sen ü Ben, Anılarla Mehmed Uzun'un Hayatı* (2009, İthaki Yayınları). Mehmet Uzun'un *Yitik Bir Aşkın Gölgesinde*, *Kader Kuyusu*, *Aşk Gibi Aydınlık*, *Ölüm Gibi Karanlık*, *Dicle'nin Yakarışı*, *Dicle'nin Sürgünleri* ve *Bir Romanın Hatıra Defteri*'ni; Fırat Cewerî'nin *Geç Bir Sonbahar*dı ve *Birini Öldüreceğim*'ini; Hesenê Metê'nin *Ecinni Labirenti* ve *Günah*'ımı, Jan Dost'un *Mirname*'sini ve Selahattin Bulut'un *Hadım*'ımı Kürtçe'den Türkçe'ye çevirdim.

“Ahmet Abi, güzelim, bir mendil niye kanar
diş değil, tırnak değil, bir mendil niye kanar
mendilimde kan sesleri...”

Edip Cansever

İÇİNDEKİLER

Dilimdeki Kâğıt Kesigi

O Yüzden Kahramanımdır Babam!.....	11
Kürtçe Hasret Yasaktı!.....	15
Oyun Bahçesindeki Savaş!.....	21
İyi Bir Hatip Olsaydım........	26
Kendi Dilinde Ölmek!.....	32
“İnsan Aç Kalmayagörsün...”.....	37
Kanun Namına Türk Olmak!.....	43
Ehmedê Xanî'nin Köyü, Yaylamızdı!.....	48
Limuzin Değil “Mem û Zîn”!.....	54
Benim Hapishanelerim!.....	59
Hülagu Han mısın Zalim!.....	65
Irmaklar ve Köye Dönüş!.....	70
Dersim'e Medeniyet Dersi.....	74
Son Devrimci Eylemim!.....	81
Çaresiz Kürt Aydını!.....	85
Dünyanın En Güç Siyasi Vazifesi.....	90
İlk İdamdan, Son Açılıma!.....	95
Bayram Bahane Olsun!.....	100
Barışa Katlanmak.....	106
Bir Kürt, Kürtçe Konuşursa........	111

Yapmayın, Onlar Daha Çocuk!	115
Freni Patlak Kamyon.....	119
Niye Böyle Oldu?.....	125
“Dahili Harp”ten Çıkıyoruz Galiba!	131
Ne Oldu Bize?	137

Dili Kanayanlar

Mehmed Uzun’a Mektup 1	145
Mehmed Uzun’a Mektup 2	148
Mehmed Uzun’a Mektup 3	151
Mehmed Uzun’a Mektup 4	154
Kurşun, Kanser ve Sürgün!	159
Mektepli Çoban: Şivan Perwer	164
Herkes Baksi Diye Tanıdı Onu!	169
Mustafa Hakkında Her Şey Değil!.....	174
Hepimizin Abisi Ümit Fırat!	181
Zagros Dağları’ndan Bağdat Sarayı’na Mam Celal!	188
Hiner Selim’le Cannes Serüveni!	194
Tek Mirası “Barzani” Adıydı!.....	201
Esmerdir Bazı Dostluklar!.....	208
Ciwan Haco Bir “Off!” Çekse... ..	213
Dilsiz Bir Hayatın Fotoğrafçısı!	218
Küskün Değildir Hiçbirimize!	224
Dotmam!	230
Kadın Dengbêjler ve Üç Farklı Yerde Aynur!.....	235
Nicedir Yok Hayatımızda Leyla!	240
Sürgündeki Kürt Edebiyatı ve Hesênê Metê.....	248
“Seydayê Gerok” Adı Fırat Cewerî’ye Yakışıyor!.....	261
Arkadaşlığı da Sesine Benzer Vedat’ın!	268
Bize Kürtçe Sinemayı Bahman Getirdi!	276
Abdo, Bozo, Saco, Kamo ve Diğerleri... ..	281
Düşün ki Adın Zîrek Olmuş!	286

Benim Hapishanelerim!

“Hapishane”, belleğime yerleşen, öğrendiğim ilk kelimelerden biri olsa gerek. Kelimenin ilk çağrıştırdığı şey “Yasin Amca”ydı. Ben doğduğum yıl, “Mamo Yasin” de hapishaneye girmişti çünkü.

Amcam Yasin hapishaneye düşmemiş olsaydı eğer, daha o yaşta köyden alıp şehre getirmezlerdi belki beni. Gelmeseydim eğer şehre, hafızamda kalan o çok ama çok parlak şehir ışıkları, içimin en karanlık yerlerini aydınlatan çok ama çok uzak bir aydınlık anı olarak hayatım boyunca bu kadar derinden etkilemezdi belki de beni.

Floresan lambanın göz kamaştırıcı apaklığı, hapishanedeki amcamla özdeşleşti ve hep öyle kaldı içimde; bunu da bir hapishane ziyaretine borçlu kaldım hayatım boyunca.

Irmak kenarındaki tek katlı, derme çatma, etrafı saçma bir tel örgüyle çevrili, bir tutsak evinden çok bir safiye evine benzeyen şirin mi şirin bir yapı olarak belleğimde yer eden (çocuk muhayyilesi işte!) şehir hapishanesi o zamanlar bütün ürkütücü anlamlarından soyut, bütün korkulardan uzak, özgürlüğü duvarlarının arasına alıp kıyan bir şey değil de, amcamın işlediği bağışlanmaz suçtan dolayı uzun bir süre vakit geçirdiği sıradan bir evdi. Bahçesinde voleybol oynayan mahkûmlar kalmış aklımda, zemin toz toprak, kapıya yakın bir yerde de “maviliklerde tam özgür” bir öbek upuzun kavak...

Tel örgünün arkasından uzanıp yanağıma konan bir öpücükten ibaretti amcam. Beni ilk defa görüyordu, 7 yaşında falan olmalıyım. Hakkımda bildiği tek şey, gittikten sonra doğan bir başka yeğenydim işte; ama o benim için, yaşadığım süre içinde acısı bütün ailenin de yüreğine köz düşüren bir akra-ba katiliydi.

Karısını vurmuştu çünkü amcam!

Öfke duymuyordum aynı zamanda uzaktan akrabamız da olan Emine'yi öldürdüğü için.

Bir kazaydı! Elindeki tüfek patlamış, sevdikleri içinde adını ilk sıraya yazdığı sevgili karısını oracıkta, kara kıl çadırların toplanıp başka bir zozana [yaylaya] göçtüğü boş kalan alanda öldürmüştü.

Akşamın alacası basmıştı her yeri, dağlar kara bir örtünün altına saklanmak üzereydi. Patlayan tüfeğin sesi beyninin içinde öyle yankılanmış olmalı ki, cinayete herkesin, dünyada yaşayan her mahlukun şahit olduğunu sanmış, almış cansız bedenini karısının, vurmuş sırtına, tamı tamına iki gün boyunca durmadan yürüyerek, cinayeti kimselere haber vermeden ilçe merkezine, devletin kapısına dayanmış, cesedi karakolun ortasına bırakarak ellerini kelepçeye uzatmıştı.

Emine'nin yersiz kıskançlığı, daha dün evlenmiş iki sevdalıyı ayırmıştı birbirinden. Birinin cesedini serin yaz yaylasından sivrisineklerin uçtuğu ilçe merkezindeki karakoldan alınıp köy mezarlığına doğru son yolculuğa çıkardıklarında, öteki çoktan Hakkâri Merkez'de bulunan hapishanenin yolunu tutmuştu bile.

Demek ki, büyüyüp ekmekle suyun ayrı şeyler olduğunu anladığımda, anlatmış olmalılar bana hapishanedeki amcamın macerasını da.

Ve böyle girmiş olmalı hayatıma “hapishane” kelimesi de.

Katramas Çayı'nın kenarındaydı hapishane. Katramas, adını balık katlinden alır. Öyle dik bir zeminde akar ki Katramas, içinde balıklar barınmaz sanmışlar, hasbelkader düşmüşse eğer bir balık içine, öyle hızlı öyle hızlı akar ki su, alıp kayalara çarpa çarpa öldürür; onun için balık katili demişler çaya,

Hakkârî'nin civarında akardı o zaman. (Savaş katledince köylerin doğasını, kovulunca oranın sakinleri büyüdü şehir, şimdi şehrin içinden akar adeta Katramas.) Uzak bir menzile düştüğü için olsa gerek, şehir hapishanesini çayın kenarında inşa etmişler besbelli o zaman.

Mandagözüne benzeyen, yuvarlak kocaman, madenî bir para tutuşturdu amcam elime. İlk defa elime para alıyordum; çarşıda dondurma alınabilir, lokum ve kuru incirle değiştirilebilirdi bu meret. Benden önce şehir görmüş, orada büyümüş yeğenim Remo'yla bozdurup iki buçuk lirayı bölüşmeliydik, amcam böyle söylemişti. Ama ben köyden gelmiş bir çocuktum, kandırılabilirdim; nitekim öyle oldu, hapishaneden biraz uzaklaşınca, Remo aldı iki buçuk lirayı, bir taşın üstüne koydu, yerden bir taş alarak hafifçe vurmaya başladı, bir türlü bütün madenî para küçük parçalara bölünüp bozulmuyordu. Para bozulmadığına göre hepsi onun olmalıydı. İkna etmişti beni.

Demek şehirde büyümüş çocuklar, köylü çocukları böyle kandırıyordu!

Bunu da birkaç yıl sonra anladım işte.

O görüş gününde, Katramas Çayı'nın kenarındaki hapishaneden ayrıldığımda, hapishane olgusunun kendisi değil de, amcamın bizlerden uzakta olmasıyla ilgili tuhaf bir duyguya kapıldığımı hatırlıyorum şimdi. Hapishanenin kendisi benden çok uzaktı, amcamı bizlerden ayıran mesafe kadar uzak.

Ve o mesafe uzun süre devam etti.

Yıllar sonra şehrimizde görkemli bir binanın temelleri atılınca kadar. Haber tez yayıldı şehre. Çarşıya çok yakın bir yerde, şehrin tam ortasına devasa bir cezaevi inşa etmeye karar vermişti devlet. Nüfusu on bindi şehrin, belediye derme çatma bir binadaydı, bir otelden bile mahrumdu şehir, şimdi bütün bu mahrumiyetin tam ortasına o zamana kadar gördüğümüz en büyük binayı inşa etme karar vermişlerdi.

Temel atma törenine niye gittik bilmiyorum, merakımızı celbeden şey neydi, doğrusu şimdi hatırlamıyorum; hatırladığım tek şey, Nazım Hikmet'in "Yapıcılar türkü söylüyor" şiirini okuyacak bilince eriştiğim zamanlara denk gelmişti yeni ha-

pishane binasının yapımı. Yapı, şiiirdeki gibi yapıcılarının türküleri eşliğinde çok kısa bir süre içinde bitti. Uzun, upuzun bir bina çıktı ortaya.

Enlemesine, ucu bucağı olmayan bir bina... İlk gardiyanları bizim devrimci mücadelemizin “sempatizanları”ydı. Bir grup arkadaşla bizi bomboş hapisanede gezdirdikleri bir gün geliyor şimdi aklıma. Hamam vardı içinde, spor salonları, yemekhaneler, kütüphane, modern bir cezaevinde olması gereken her şey. Çok modern, çok bakımlı bir binaydı. İçini gezerken, günün birinde burayı kimlerle dolduracaklarını hiç düşünmedim, bu soru değildi aklımdaki, içinin konforu ve şıklığı cezbetmişti beni, hayretler içinde bakmıştım bizi gezdirdikleri her yere, her odaya, her koğuşa.

Gerçekten de hâlâ akıl sır ermişliğim yok, hâlâ bilmiyorum, daha o tarihlerde, onca şeyden yoksun küçücük bir şehre neden bu kadar büyük bir cezaevi inşa etmişti devlet? Hep bir muamma, hep bir bilinmez olarak kaldı bende bu sorunun cevabı.

Çünkü çok sonra, darbe gelip silindir gibi geçince gençliğimizin üzerinden, aldıkları hiçbir arkadaşımızı bu cezaevine kapatmadılar. Bizden aldıklarını bize bırakmadılar, alıp ta Diyarbakır’a, o cehenneme, o Nazi kampına götürdüler. İçimizin en kalabalık yerine inşa edilen o kocaman hapisane de hep bir korkutma aracı, hedefine her an saplanacak bir hançer olarak kaldı şehrin göğsünde.

Sanki, “Ayağınızı denk alın, tökezlerseniz var ya, bu kocaman bina, sizi hepinizi alıp duvarlarının içine saklayacak kadar geniş bir yerdir ona göre,” der gibiydi bu büyük mapushane.

Varlığı bir tehdit olarak kaldı şehrin kalbinde!

Ve hapisane deyince de “Diyarbakır Cezaevi” girdi hayatımıza.

Çocukluğumda yaşadığım köy ne kadar uzaksa amcamın yattığı hapishaneye, ilk gençliğimde Diyarbakır da o kadar uzaktı yaşadığım şehre. Onca uzaklığa rağmen, işkencede dışlerini tüküren arkadaşlarımın çığlıkları yine de geliyordu geceleri kulaklarıma.

Bir mucize olmuş, ben yırtmıştım. Ama hemen hemen bütün

arkadaşlarım şimdi oradaydı. Foseptik çukurlarında, tek kişilik hücrelerde, pisliğin içinde, adını unutmuş, dilini yutmuş, öfkesi Cudi'ye, Golan'a, Ararat'a sığmaz olmuş o civan çocuklar, hırçın akan nehrin sularına inat direnen söğüt ağacı gibi titrek ama mağrur, duruyor, direniyorlardı Esat Oktay Yıldırım ve şürekâsının zulmüne.

Hapishane, çocukluğumda amcamın yattığı, Katramas Çayı'nın kenarındaki şirin yapı olmaktan çıkmış, önce upuzun bir bina olmuş, sonra da duvarları gri boyalı, zulmü haki renkli korkunç bir imgeye dönüşüp oturmuştu içime.

Artık okuduğum hiçbir hapishane şiiri, hiçbir mapushane romanı, hiçbir romantik çağrışım yapmıyordu bende. Şiirinden soyutlanmış, edebiyatının uzağına düşmüş, pür zulmün, pür işkencenin, insanlık onurunun ve haysiyetinin nalçalı topuklarla ezildiği bir garabet olup çıkmıştı.

Hapishane, Kürtlerin kan tükürdüğü dört duvardı, dört duvarın dışına düşenlerin soluğu dağlarda aldığı bir eğitim kampı. O kampta sadece öfkeyi öğretmişlerdi insanlara, sadece nefreti; sadece intikam dürtüsünü büyütmişlerdi insanların kalbinde, sadece öcünü almayı belletmişlerdi.

Silah kuşanan dağlara sığındı. Diyarbakır Hapishanesi, hayatı değil de dağları sevdirmişti onlara.

Oysa öyle olmamalıydı değil mi?

Hapishanedeki tutsaklar dışarı çıkınca, bıraktıkları yerde sürdürmeyi tasarladıkları hayatı düşünmeliydi.

Öyle yapmadılar. Hayatı boş verdiler.

Normalde, özgürlük herhangi bir kayıt altında olmadan yaşayan insanın zerre kadar aklına gelmez.

Bir tutsağın ise hürriyet aklından hiç çıkmaz.

Tutsaklar, bir zamanlar bizim gibi, istedikleri zaman istedikleri yerde ince belli bir bardaktan çay içebiliyorlardı. Şimdi içirideyken onlar, biz dışarıdakilerin neden bir kır kahvesine gidip denize karşı demli bir çay içmediğimize bir türlü anlam veremiyorlar.

Demek ki hayatın değeri yaşarken anlaşılmaz. Hayatın değeri, özgürlükten mahrum olduktan sonra çıkar ortaya.

O hapishaneden kurtulan çok az arkadaşım bu ilkeye bağlı kaldı. Büyük bir çoğunluğu, kalan hayatımı da feda etti büyüdüğü öfkesine...

Bense hayatımda hiç hapislik yaşamadım.

Şimdi anlamaya çalışıyorum kendilerinden mahrum bıraktıkları o hayatı.

Muamma değil artık!